

Mooie of bijzondere Udenhoutse bidprentjes, deel 2

Jan Denissen

Het vervolg

In de vorige aflevering heb ik stilgestaan bij het ontstaan en het doel van bidprentjes. Deze keer wil ik stilstaan bij prentjes met een afbeelding van een overledene.

De oudste prentjes met een afbeelding

Al rond 1850 zijn er bidprentjes in omloop met afbeeldingen van de overledene. Die eerste afbeeldingen zijn vaak in steendruk. In de tweede helft van de negentiende eeuw komen die in Vlaanderen al regelmatig voor maar dan alleen van voornamen mensen. Later komen er ook prentjes in staalgravure. Die afbeeldingen waren zo verfijnd dat de afbeelding al leek op een foto. Na 1885 is de fotografie zo ver ontwikkeld dat de eerste fotobidprentjes verschijnen. Lange tijd is het gebruik geweest om alleen voor de nabije familie een fotoprentje te maken. Het gewone kerkvolk kreeg een bidprentje met een algemene afbeelding op de voorzijde. De tekst aan de achterzijde was hetzelfde bij het fotoprentje en het gewone prentje. Het onderscheid werd uitsluitend gemaakt uit kostenoverwegingen. De fotoprentjes waren veel duurder.

Een oud fotoprentje van Wilhelmina van den Hout, de vrouw van notaris Verkuijlen uit Udenhout. Zij staat op de foto als een voornamen dame. Dat was ze natuurlijk ook als vrouw van de notaris. Het prentje is uit 1893. Zij is geboren en overleden in Udenhout en is maar 39 jaar geworden. Haar man Josephus Verkuijlen kwam uit Schijndel en is overleden 28 juli 1921.

Een prachtig chique fotoprentje van Clotilde Dincq uit 1922. Zij staat op de foto als een dame van adel. Ze woonde en stierf op kasteel De Strijdhoef. Het bijzondere van dit prentje is dat zij genoemd wordt: douairière Guillaume Théophile Lucien Frédéric Le Mire. In kleinere letters staat eronder "geboren Clotilde Juliette Virgine Dincq geboren te Mons 1 Juni 1842 en overleden te Lamskruis op het kasteel "De Strijdhoef" aldere. 27 Januari 1922. tidig sacrament van de H.H. Sacramenten der Steventolde".

Opplakfoto's

In het begin van de twintigste eeuw is het ook een hele tijd gebruik geweest om een foto van een overledene op een bidprentje te plakken. Dat was natuurlijk goedkoper dan een foto op het bidprentje afdrucken. Bij de lay-out van het prentje was er al rekening mee gehouden dat er een foto opgeplakt kon worden. Een voor een moesten de foto's dus op de prentjes geplakt worden. Sporadisch komt het ook wel voor dat een gewone kleine pasfoto op de voorkant van het bidprentje werd geplakt.

Een opplak bidprentje van Adrianus Heijmans. Het is een bidprentje uit 1920. Op het prentje staat dat hij kerkmeester was en 40 jaar gemeenteontvanger. Hij was ook lid van het armbestuur. Op de achterkant van het prentje staat beschreven: "Den arme, die hem smeekte, en den wees, die geen beschermer had, was hij behulpzaam. Job XXIX, 11. Dat zal ongetwijfeld iets van de overledene zeggen.

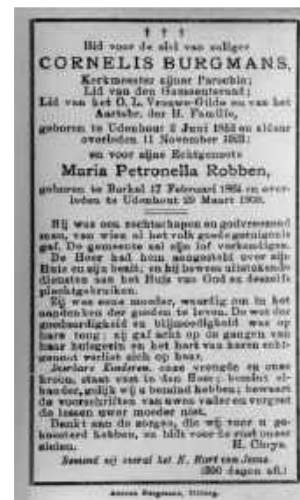
Dit is een prentje van het overleden kind Peter Brekelmans waarbij een foto op een normaal bidprentje is geplakt. Hij is tien jaar geworden. Een foto plakken op een prentje gebeurde meer in de jaren vijftig van de vorige eeuw.

Prentjes van echtparen

Speciale fotobidprentjes zijn de prentjes waar een echtpaar op staat afgebeeld. Meestal zijn het twee pasfoto's of twee portretfoto's. Het bijzondere is natuurlijk wel dat de overlijdensdatum niet hetzelfde was van beide echtlieden. Soms was een van de twee al jaren dood. Het kwam ook wel voor dat een familie een dubbel bidprentje maakte van de overleden ouders. Aan een kant kwam de foto van de moeder en aan de andere kant een foto van de vader. Aan de achterkant de teksten. Ook al was de eerste al jaren dood toch werd het oorspronkelijke bidprentje hetzelfde overgenomen.

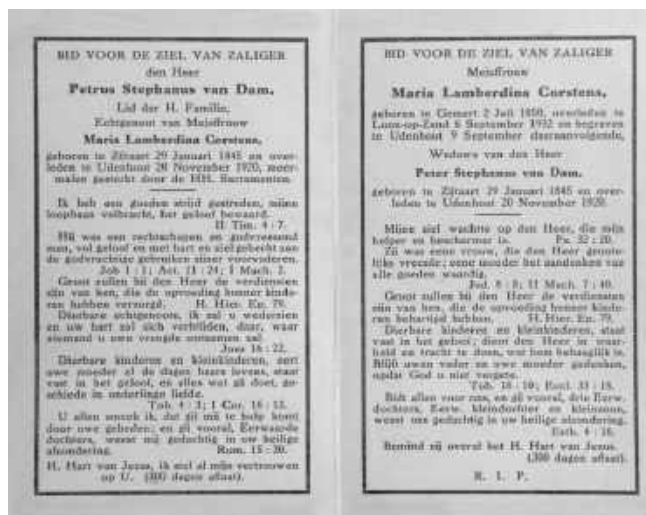
Een bidprentje van het echtpaar Burgmans-Robben. Wilhelmus Burgmans is overleden in 1923. Het prentje is ook uit dat jaar. Zijn vrouw Maria Robben is 14 jaar eerder overleden. In dit geval zijn de foto's geen opplakprentjes.

IN MEMORIAM
 Meisfrou
Maria Lambertina Corstens,
 Weduwe van den Heer
Petrus Stephanus van Dam.

IN MEMORIAM
 den Heer
Petrus Stephanus van Dam,
 Echtmann van Meisfrou
Maria Lambertina Corstens.

BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER
 den Heer
Petrus Stephanus van Dam,
 Lid der H. Familie,
 Echtmann van Meisfrou
Maria Lambertina Corstens,
 geboren te Zilaart 26 Januari 1845 en overleden te Udenhout 20 November 1920, noer malen gesicht door de H.H. Sacramenten.

Ik heb een goede vriend gestreken, mijn liefsheer verhaard, het zieloef bejaard.
 II Tim. 4:7.

Hij was een rechtzinnigen en androssand man, vol geloof en met hart en ziel gebest aan de godvrechtige gewoenten sinner overvolderen.
 Job 1:1; Act. 11:24; I Mach. 2.

Geest zullen hi den Heer de weerdissen sijn van hen, die de opvoeding konnen kinde van liefshe verward.
 H. Hier. En. 79.

Dierbare schijnecoos, ik zal u verdrieten an uw hart al sich verwillden, diat, waar somend u met versjete sommenen sal.
 Jow 18:22.

Dierbare kinderen en kleinkinderen, derf mee moeder al de dagen heere levens, maar voor in het geloof, en alles wat al doet, geschiede in uderlingen liefdz.

Tab. 4:1; I Cor. 15:13.

U allen wreek ik, dat gi mij te sijn staat door uwe gebreken, en al vooral, Eerwaaude doctoren, wreek mi gelachte in uw heilige aboedeling.
 Rom. 15:20.

H. Hart van Jezus, ik wil al mijn vertrouwen op U. (100 dagen afstet).

BID VOOR DE ZIEL VAN ZALIGER
 Meisfrou
Maria Lambertina Corstens,
 geboren te Gemert 2 Juli 1850, overleden te Lutz-op-Zand 8 September 1932 en begraven te Udenhout 9 September diernavolgende,
 Weduwe van den Heer
Petrus Stephanus van Dam.
 geboren te Zilaart 26 Januari 1845 en overleden te Udenhout 20 November 1920.

Mijn ziel wachte op den Heer, die mijn liefshe en liefsheer is.
 Ps. 32:20.

Zij was een vrees, die den Heer deoite like vreesdz, want maeder hat andaken van alle goeies waerdz.

Joh. 8:1; II Mach. 7:40.

Geest zullen hi den Heer de verdrieten sijn van hen, die de opvoeding konnen kinde van behaerdz hebben.
 H. Hier. En. 79.

Dierbare kindere en kleinkinderen, staad van in het geloof, diat den Heer in waerdheid en tracht te doen, van hem behaerdz te sijn, blijft uwan vader in uwe maeder gedenken, opdat God u niet vergeet.

Tab. 12:10; Rom. 13:15.

Bid allen voor een, en al vooral, die liefsdoctoren, Eerw. Meisfrouder en kleinkinderen, wreek mi gelachte in uw heilige aboedeling.
 Euth. 4:15.

Bemid mij overal het H. Hart van Jezus. (100 dagen afstet).

H. I. P.

Dit is een dubbelprentje van het echtpaar Petrus van Dam en Maria Corstens uit 1932. Petrus was 12 jaar eerder overleden dan zijn vrouw. Op deze manier had de familie gelijktijdig een prentje van beide ouders. Dit zijn de ouders van Pieter van Dam die in Udenhout bekend is als de bedenker van de Udenhoutse Broeder (zie Sprokkels 5)

Prentjes met puffers

Op nagenoeg alle fotoprentjes staan de mensen in hun beste zondagse kleren. In het begin van de twintigste eeuw is een poffer bij Brabantse vrouwen in de mode geweest. Het is dan ook geen wonder dat op oude prentjes regelmatig vrouwen staan met een poffer of een muts. Eind negentiende eeuw is de poffer in Brabant tot ontwikkeling gekomen. De poffer was een kenmerkende muts van de Brabantse klederdracht

Een mooi voorbeeld van een vrouw met een poffer op. Het betreft Maria Pijnenborg echtgenote van Martinus van de Ven. Zij is overleden in 1934.

bij vrouwen en zeker bij boerenvrouwen. Maar ook vrouwen uit de middenstand droegen graag een poffer. De poffer is eigenlijk geen muts maar een versiering op een gazen of tulen muts. De poffer werd 's zondags en bij speciale gelegenheden gedragen. De poffer was een kostbaar hoofddeksel en ging vaak een leven lang mee. Vele plaatsen hadden een eigen model poffer en de ene poffer was nog groter dan de andere. In vele dorpen had een vrouw zich gespecialiseerd in het maken, repareren, wassen en strijken van poffers. Met een poffer kon een vrouw aan het kerkvolk laten zien dat zij in goeden doen was. Dat gebeurde dan ook veel. Een mooie kolossale poffer had hetzelfde effect als tegenwoordig een haute couture dameshoed. Voor de Tweede Oorlog werd de poffer ook op gewone zondagen veelvuldig gedragen als vrouwen naar de kerk gingen. Na het afschaffen van de verplichting voor vrouwen om een hoed in de kerk te dragen, werden hoeden in de kerk al snel alleen maar gedragen bij bijzondere feestelijkheden zoals een huwelijk. In het begin van de vijftiger jaren van de vorige eeuw is stilaan de poffer uit de mode geraakt mede door de opkomst van de fiets. Een poffer op een fiets schepte te veel wind.

Er zijn vele bidprentjes uit de eerste helft van de twintigste eeuw met vrouwen erop die trots een poffer dragen. Soms zijn het prachtige prentjes. De verscheidenheid tussen de verschillende poffers valt daarbij op. Er zijn ook mensen die speciaal deze bidprentjes verzamelen.

Nog een heel bijzonder Udenhouts dubbelprentje. Het is van de zussen Wilhelmina en Joanna Schonk. Beide hebben een mooi hoofddeksel op. Wilhelmina was getrouwd met Cornelis Sweens van het gelijknamige hotel op het kruispunt. Zij is overleden in 1909. Haar zuster Joanna overleed 9 maanden later in 1910.

Prentjes met een levensverhaal

Het komt nogal eens voor dat bij priesters en andere religieuzen op het bidprentje uitgebreid de functies vermeld worden die hij of zij vervuld heeft.

Dit is een voorbeeld van een bidprentje waar precies op staat waar de overledene gewerkt heeft. Het is een bidprentje van Joannes van Iersel, geboren in Udenhout. Hij is pastoor en deken geweest in Eindhoven. Hij had nog twee broers die pastoor waren: Wilhelmus te Wamel en Adrianus te Diessen.

Oorlogsprentjes

Tot slot nog een prentje van een oorlogsslachtoffer. Van veel oorlogsslachtoffers zijn bidprentjes gemaakt met een foto erop. Zo ook van verschillende Udenhoutse oorlogsslachtoffers. Er zijn ook verzamelaars die speciaal prentjes van oorlogsslachtoffers sparen.

Wordt vervolgd.

Bronnen:

- "Het Hemels Prentenboek, Devotie- en bidprentjes van de 17^e eeuw tot het begin van de 20^e eeuw" JAJM Verspaandonk
 Brabantse mutsen uit grootmoeders tijd Aug. v. Breugel
 Erfgoedcentrum 't Schoor:
 - "Over Heerom en tante Zuster"
 - Unentse Sprokkels 5
 - Oorlogsmonumenten in Nationaal Park de Loonse en Drunense Duinen

Een voorbeeld van een fotoprentje van een oorlogsslachtoffer. Johannes Merck geboren in Udenhout. Hij was ondergedoken en werd opgepakt. Hij kwam om in vernietigingskamp Neuengamme in Duitsland op 18 februari 1945, toen Udenhout dus al bevrijd was. Het bijzondere van dit prentje is dat links onder strepen staan met de kleuren van de Nederlandse vlag. Dit kwam meer voor bij oorlogsslachtoffers.